

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง "ทัศนคติของสมาชิกกลุ่มเยาวชนตรกรสตรีที่มีต่อการประกอบอาชีพในอำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา" ผู้วิจัยได้นำแนวความคิดและทฤษฎีมาเป็นแนวทางในการวิจัย โดยแยกออกเป็น 2 ประเด็นดังนี้

1. แนวความคิดเกี่ยวกับทัศนคติ
2. เอกสารวิจัยและงานเขียนที่เกี่ยวข้อง

1. แนวความคิดเกี่ยวกับทัศนคติ

1.1 ความหมายของคำว่า "ทัศนคติ"

คำว่า "ทัศนคติ" มาจากคำภาษาอังกฤษว่า attitude ซึ่งมีรากศัพท์มาจากภาษาลาตินว่า aptus แปลว่า โน้มเอียง หรือเหมาะสม ทัศนคติเป็นสมรรถนะและเป็นส่วนที่ ทำให้เกิดการแสดงออกด้านการปฏิบัติ แต่ทัศนคติไม่ใช่แรงจูงใจ (motive) และแรงผลักดัน (drive) หากแต่เป็นสภาพแห่งความพร้อมที่จะโต้ตอบ (state of readiness) และแสดงให้ทราบถึงแนวทางของการสนองตอบของบุคคลต่อสิ่งเร้า แต่ความหมายของทัศนคตินี้ยังไม่เป็นที่ยอมรับตรงกันในกลุ่มนักจิตวิทยา ดังนั้นจึงมีผู้ให้ความหมายของทัศนคติแตกต่างกันออกไปตามความเชื่อของตน (สุขชัย, 2525 : 15) ดังมีตัวอย่างต่อไปนี้

Good C.V., (1973:48-49) กล่าวว่า ทัศนคติหมายถึง แนวโน้มและท่าทีที่มีต่อสิ่งหนึ่งสถานการณ์หนึ่ง หรือค่านิยมหนึ่ง โดยปกติจะมีความรู้สึกและอารมณ์ที่เกี่ยวข้องอยู่ในความเห็นนั้น ทัศนคติสังเกตไม่ได้ แต่สามารถจะอนุมานจากพฤติกรรมทั้งที่เป็นวาจาและท่าทาง และ McDonald (1959 : 214) ได้กล่าวถึงทัศนคติว่าเป็นความโน้มเอียงที่จะแสดงพฤติกรรมในทาง

ใดทางหนึ่งหรือเป็นภาวะความพร้อมที่จะแสดงพฤติกรรมออกมาในทางใดทางหนึ่ง Rosenberg และ Hovland (1960 : 1) ก็ได้กล่าวถึง ทักษะคิดที่คือทำที่แสดงว่ามีใจโอนเอียงที่จะสนองตอบสิ่งใดสิ่งหนึ่งไปในทางใดทางหนึ่ง ซึ่งอาจจะเป็นทางบวกหรือทางลบก็ได้ ส่วน Hilgard (1962 : 564) ได้กล่าวถึงทักษะคิดว่าเป็นพฤติกรรมหรือความรู้สึกครั้งแรกที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ต่อแนวความคิดใด หรือต่อสภาพการใดในทางเข้าหากันหรือหนีออกห่างและความพร้อมที่จะตอบสนองในครั้งต่อ ๆ ไปในทางที่เอนเอียงไปในลักษณะอย่างเดิมเมื่อพบกับสิ่งดังกล่าวอีก ประภาณี (2520 : 3) ได้ให้ความหมายของทักษะคิดว่าเป็นความคิดเห็น ซึ่งมีอารมณ์เป็นส่วนประกอบเป็นส่วนที่พร้อมที่จะมีปฏิริยาเฉพาะอย่างต่อสถานการณ์ภายนอก ทักษะคิดอาจเป็นความพร้อมที่จะตอบสนองหรือแสดงความรู้สึกต่อวัตถุสิ่งของ คน สิ่งกับอื่น ๆ ตลอดจนสถานการณ์ต่าง ๆ ซึ่งความรู้สึกหรือการตอบสนองดังกล่าวอาจเป็นไปในทางชอบหรือไม่ชอบ (ชูชีพ, 2522:108) ซึ่งเป็นความพร้อมที่จะแสดงออกของบุคคล หรือการไม่แสดงออกอย่างสม่ำเสมอของบุคคลต่อคนอื่นหรือวัตถุหรือความคิดเห็นใด ๆ ก็ได้ (สมจิตต์, 2511 : 108) นอกจากนั้น ช่าง (2517:71-72) กล่าวว่า ทักษะคิดคือความคิดที่ยอมรับหรือไม่ยอมรับสิ่งหนึ่งสิ่งใด ทักษะคิดไม่ได้เกิดขึ้นโดยธรรมชาติแต่เกิดขึ้นและฝังอยู่ในใจหลังจากที่ได้ถูกสั่งสอนให้ชอบหรือเกลียด ยอมรับหรือไม่ยอมรับในสิ่งใดสิ่งหนึ่งเป็นเวลานานพอสมควรหรือโดยที่ผู้มัน ได้รับประสบการณ์ด้วยตนเองแต่ต้องเน้นประสบการณ์ที่ประทับใจอย่างรุนแรงหรือเกิดขึ้นบ่อย ๆ จนเกิดความรู้สึกฝังใจที่จะยอมรับที่ทัศนคตินั้น ทักษะคิดเกิดจากการเรียนรู้ ฉะนั้นเมื่อเราประสบสิ่งที่ชอบยอมแสดงปฏิริยาอย่างหนึ่งแต่ถ้าพบสิ่งที่ไม่ชอบปฏิริยาต้านไม่ตีก็จะเกิดขึ้น ทักษะคิดของแต่ละบุคคลจะคล้ายกัน หรือแตกต่างกันสุดแต่สิ่งที่เขาได้เรียนรู้ และประสมมาอย่างไร

จากความหมายของทักษะคิดที่กล่าวมาแล้วข้างต้น พอจะสรุปความหมายของทักษะคิดได้ว่า ทักษะคิดเป็นความรู้สึก ความคิดเห็น กิริยาทำที่ที่แสดงออกมาต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด ทั้งที่เป็นรูปธรรมนามธรรม ในเชิงประเมินค่าว่ามีคุณหรือโทษ และมีผลทำให้บุคคลนั้นพร้อมที่จะตอบสนองหรือแสดงความรู้สึก โดยการสนับสนุนหรือต่อต้านสิ่งนั้น

1.2 องค์ประกอบของทัศนคติ

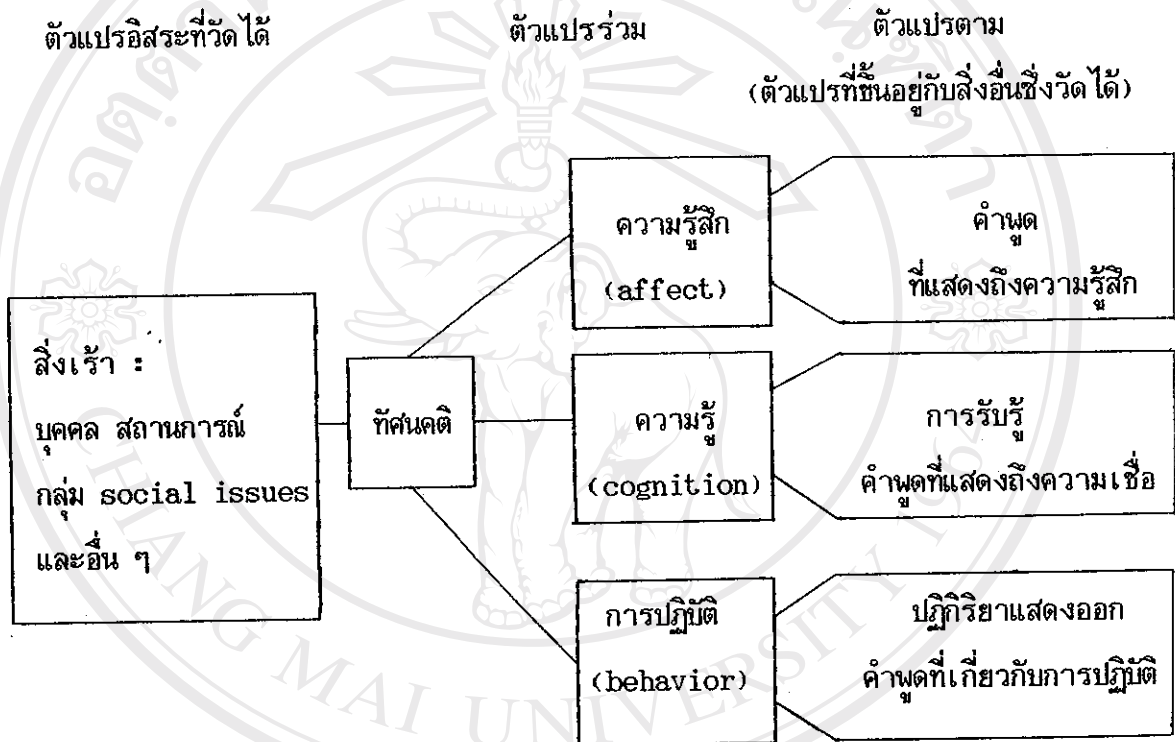
Secord and Backman (1964 : 97-98) ได้แบ่งองค์ประกอบของทัศนคติออกเป็น

3 อย่างคือ

1. องค์ประกอบทางด้านความรู้สึก (Affective component) ได้แก่ ความรู้สึกที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งว่าชอบหรือไม่ชอบ เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย ซึ่งเป็นเรื่องที่มีความแตกต่างกันตามแต่บุคลิกภาพของแต่ละคนที่จะพึงมี ความรู้สึกเหล่านี้จะแสดงออกทางสีหน้าท่าทางเมื่อบุคคลได้พบถึงหรือคิดถึงสิ่งนั้น ๆ
2. องค์ประกอบทางด้านความรู้ความเข้าใจ (Cognitive component) คือความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งนั้นอาจเป็นได้ทั้งในแง่ดีและร้าย หรือเป็นความเชื่อต่าง ๆ องค์ประกอบนี้ขึ้นอยู่กับค่านิยมที่บุคคลได้กำหนดมาตรฐานขึ้นไว้ในใจเป็นสำคัญ
3. องค์ประกอบทางด้านการปฏิบัติ (Behavioral component) คือความโน้มเอียงล่วงหน้าที่จะปฏิบัติต่อ บุคคล หรือสถานการณ์ต่าง ๆ ถ้ามีสิ่งเร้าที่เหมาะสม ทั้งนี้ย่อมหมายถึงแนวทางปฏิบัติเพื่อแสดงออกโดยไม่ต้องเห็นความรู้สึก และ เป็นการวางแผนไว้ล่วงหน้าว่า เมื่อถึงคราวจะปฏิบัติจริง ๆ จะปฏิบัติอย่างไร และในบางกรณีอาจจะกำลังปฏิบัติอยู่แล้วก็ได้

เพื่อให้มองเห็นองค์ประกอบของทัศนคติอย่างชัดเจนขึ้น โปรดดูแผนผังที่ 1 องค์ประกอบ
ทั้งสามองค์ประกอบจะมีความสัมพันธ์กันมาก บางครั้งจะแยกไม่ออกอย่างเด็ดขาด

แผนภูมิที่ 2 องค์ประกอบของทัศนคติ

ที่มา : ประภาเพ็ญ สุวรรณ. ทัศนคติ : การวัดการเปลี่ยนแปลงและพฤติกรรมอนามัย.
(กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2520), 4.

1.3 คุณสมบัติของทัศนคติ

ส่วนคุณสมบัติของทัศนคตินั้น Newcomb, et al. (1965 : 48-50) กล่าวว่าทัศนคติ

มีคุณสมบัติประจำที่สำคัญอยู่ 3 ประการคือ

1. มีลักษณะสม่ำเสมอคงเส้นคงวา (consistency) ซึ่งไม่อาจเปลี่ยนแปลงหรือ

ตกหล่นขาดหายไปได้ง่าย

2. มีทิศทาง (direction) ที่แน่นอนต่อสิ่งแวดล้อมหรือต่อเป้าหมายทางทัศนคติ (Attitude object) แต่ละอย่าง

3. มีปริมาณเข้มข้นของตัวเองต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งอาจมีอัตราส่วน (Scale) ในทางบวก ทางลบ หรืออยู่ตรงจุดกึ่งกลางที่ค่อนข้างคงทนถาวร แต่อาจจะเปลี่ยนแปลงไปได้เมื่อค่านิยมเปลี่ยนแปลงไป

1.4 การเกิดทัศนคติ

ถวิล (2526 : 65-67) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่ทำให้เกิดทัศนคติว่ามีมาได้ 4 ทางคือ

1. ประสบการณ์เฉพาะอย่าง (specific experiences) เป็นประสบการณ์ที่บุคคลได้พบกับเหตุการณ์นั้นมาด้วยตัวของเขาเองและการไปพบนั้นทำให้เกิดความฝังใจกลายเป็นทัศนคติของเขา

2. การติดต่อสื่อสารกับบุคคลอื่น (communication from others) โดยปกติในชีวิตประจำวันของคนเราจะต้องเกี่ยวข้องกับบุคคลอื่นในสังคมอยู่แล้ว จากการศึกษาของติดต่อกันทำให้เรารับเอาทัศนคติหลาย ๆ อย่างเข้าไว้โดยไม่ได้ตั้งใจ ทั้งนี้เพราะการเกี่ยวข้องกับกันนั้นจะอยู่ในลักษณะที่ไม่มีแบบแผน โดยมากจะเป็นกลุ่มครอบครัว วงศ์เครือญาติ หรือผู้ที่สนิทสนมกัน

นอกจากนี้ยังมีตัวกลางที่เป็นสื่อสำคัญและมีอิทธิพลในการสร้างทัศนคติซึ่ง ได้แก่ โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ และหนังสือวารสารต่าง ๆ

3. รูปแบบ (models) มีบ่อยครั้งที่ทัศนคติของเราพัฒนาขึ้นมาจากการเลียนแบบ กล่าวคือเป็นการมองดูบุคคลอื่นว่าเขากระทำหรือปฏิบัติต่อสิ่งต่าง ๆ อย่างไร แล้วเราก็จำเอาแบบนั้นมาปฏิบัติ ซึ่งรูปแบบอันนั้นจะก่อให้เกิดทัศนคติได้มากน้อยเพียงใด ก็ขึ้นอยู่กับว่าผู้เป็นรูปแบบนั้นเป็นบุคคลที่เขายอมรับและนับถือเพียงใด

4. องค์ประกอบของสถาบัน (institutional factors) อันได้แก่ โรงเรียน วัด ครอบครัว หน่วยงาน สมาคม องค์กรต่าง ๆ เป็นต้น ซึ่งสถาบันเหล่านี้มีส่วนในการสร้างทัศนคติให้แก่บุคคลได้อย่างมากมาย

1.5 ประเภทของทัศนคติ

โทบลีย์ (2515 : 49-50) ได้แยกประเภทของทัศนคติออกเป็น 2 ประเภทด้วยกันคือ

1. ทัศนคติทั่วไป (general attitude) ได้แก่ สภาพจิตใจอันกว้างขวาง ซึ่งเป็นแนวความคิดประจำตัวของบุคคลนั้น ทัศนคติทั่วไป ได้แก่ ลักษณะบุคลิกอันกว้าง ๆ เช่น การมองโลกในแง่ดี การมองโลกในแง่ร้าย การเคร่งในระเบียบประเพณีดั้งเดิม การนิยมการเปลี่ยนแปลงที่ทันสมัย ความนิยมในอำนาจเผด็จการ เป็นต้น

2. ทัศนคติเฉพาะอย่าง (specific attitude) ได้แก่ สภาพจิตใจที่บุคคลมีต่อวัตถุ สิ่งของ (objects) บุคคลอื่น (person) สถานการณ์ (situations) และสิ่งอื่น ๆ อีกเป็น อย่าง ๆ ไป ทัศนคติในวงแคบเหล่านี้มักแสดงออกมาในลักษณะที่ว่า "ชอบ" หรือ "ไม่ชอบ" การชอบหรือเห็นว่าเป็นดีก็เรียกว่ามีทัศนคติที่ดี (positive) ต่อสิ่งนั้นหรือบุคคลนั้น ถ้าไม่ชอบหรือ เห็นว่าเป็นไม่ดีก็เรียกว่ามีทัศนคติไม่ดี (negative) ต่อสิ่งนั้นหรือบุคคลนั้น ทัศนคติประเภทนี้กล่าวได้ ว่าเจาะจงลงไปว่าบุคคลนั้น ๆ มีทัศนคติอย่างไรต่อสิ่งนั้น

เบญจา (2533 : 33) กล่าวว่า หน้าที่หรือประโยชน์ (The Functions of Attitudes) โดยทั่วไปก็ช่วยให้เกิดเงื่อนไขในทางที่ดีได้ ดังนี้

1. ทำหน้าที่เป็นแรงจูงใจให้คนเราปรับตัวตามทัศนคติที่ตนมีอยู่
2. ทำหน้าที่ให้คำนิยม หรือให้ความชื่นชมต่อเรื่อง ไปถึงสิ่งอื่น เรื่องอื่น
3. ทำหน้าที่ให้คนเราสามารถตีความตามสถานการณ์ได้ถูกต้อง
4. ทำหน้าที่ป้องกันตนเอง เพราะการมีทัศนคติที่ดีต่อตนเองจะทำให้สามารถ

ทำประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่นได้

ทัศนคติมีอิทธิพลทำให้เกิดสิ่งต่อไปนี้คือ

1. ทำให้เกิดการปรับตัวไปในทางใดทางหนึ่ง เพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์อาจจะ เป็นไปได้ทั้งทัศนคติที่ยอมรับและไม่ยอมรับ

2. ทำให้เกิดการเลือก ในบางครั้งแม้เราจะมีทัศนคติที่ดีต่อสิ่งต่าง ๆ และรู้ว่ามี ประโยชน์ แต่ในบางสถานการณ์เราไม่สามารถทำสิ่งเหล่านั้นได้หมดทุกอย่าง เราต้องตัดสินใจ เลือกเอาอย่างใดที่เป็นสิ่งที่ชอบใจมากที่สุด

1.6 การวัดทัศนคติ

อุทัย (2519 : 81) กล่าวว่า การวัดทัศนคติอาจกระทำได้โดยวิธีการต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. สังเกตจากพฤติกรรมของบุคคล ซึ่งเป็นวิธีการที่ทำได้ยากถึงทำได้ผลลัพธ์ก็ยังไม่อาจให้ความมั่นใจได้ว่าจะแม่นยำเสมอไป
2. วิธีรายงานด้วยคำพูด (Verbal report) มักจะใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) และหรือการสัมภาษณ์ (Interview) ที่มีลักษณะแบบปรนัย (Objective) เป็นที่นิยมมาก ใช้ศึกษาเปรียบเทียบได้กับบุคคลจำนวนมาก
3. วิธีแปลความ (Interpretive methods) เป็นวิธีที่หาทัศนคติแบบอัตนัยโดยผู้ถูกถามมักไม่ตระหนักชัดว่าวัตถุประสงค์ของผู้ทำการศึกษามุ่งระวางสงสัย หรือรู้สึกหวั่นเกรงที่จะตอบคำถามหรือแสดงความรู้สึกนึกคิดและไม่ถูกจำกัดในการตอบทั้งในด้าน เวลาและขอบเขตของเนื้อหา ซึ่งแตกต่างไปจากวิธีการหาทัศนคติแบบใช้แบบสอบถามและสัมภาษณ์

อย่างไรก็ดี การวัดทัศนคติแบบปรนัยหรือการใช้แบบสอบถามและการสัมภาษณ์เป็นที่นิยมว่าเป็นวิธีที่สามารถให้ทรรศนะที่ใช้เปรียบเทียบ เมื่อศึกษากับคนจำนวนมากได้แน่นอนกว่าแบบ interpretive เพราะแบบนี้เหมาะสำหรับใช้วัดกับคนจำนวนมากและใช้เวลา

สำหรับวิธีวัดทัศนคติที่นิยมใช้กันอย่างแพร่หลายในปัจจุบันนี้เมื่ออยู่ด้วยกัน 4 วิธีคือ (สุภัทรรุณรัตน์ และปรกรณ์, ม.ป.ป. : 9)

1. วิธีของเทอร์สโตน (Thurstone's method) เป็นวิธีการสร้างมาตรวัดทัศนคติ ออกเป็นปริมาณ แล้วเปรียบเทียบตำแหน่งของทัศนคติไปในทางเดียวกันและเสมือนว่าเป็น scale ที่มีช่วงห่างเท่า ๆ กัน (equal-appearing intervals)

2. วิธีของลิเคิร์ท (Likert's method) เป็นวิธีสร้างมาตรวัดทัศนคติที่นิยมแพร่หลาย เพราะเป็นวิธีสร้างมาตรวัดที่ง่าย ประหยัดเวลา ผู้ตอบสามารถแสดงทัศนคติในทางขึ้นชอบและไม่ชอบ โดยจัดอันดับความชอบไม่ชอบ ยิ่งกว่านั้นการตรวจคะแนนก็ง่ายสะดวก

การให้คะแนนอาจเป็น 5, 4, 3, 2, 1 ตามลำดับ คำถามเป็น positive หรือ negative

3. วิธีของกัตต์แมน (Guttman's scale) เป็นวิธีการวัดทัศนคติในแนวเดียวกันและสามารถวัดอันดับข้อความทัศนคติสูงต่ำแบบเปรียบเทียบกันและกัน ได้จากอันดับต่ำสุดถึงสูงสุดได้ และแสดงถึงการสะสมของข้อคะแนน ซึ่งให้คำตอบเลือกตอบว่า "เห็นด้วย" หรือ "ไม่เห็นด้วย" โดยให้คะแนนเป็น 0 หรือ 1 แล้วแต่ว่าคำถามเป็นเชิงบวกหรือลบ

4. วิธีการจำแนกแบบ S-D Scale (Semantic differential scale) เป็นวิธีการวัดทัศนคติโดยอาศัยคู่คุณศัพท์ที่มีความหมายตรงข้าม (Bipolar adjective) เช่น ดี-เลว ชยัน-ชั่เกียจ เป็นต้น

ประภาเพ็ญ (2520 : 55-57) ได้กล่าวถึง สิ่งที่ควรพิจารณาเกี่ยวกับการสร้างสเกลวัดทัศนคติดังนี้คือ

1. หลักในการสร้างข้อความ (statement) เพื่อบรรจุลงในแบบสอบถาม โดยมีผู้แนะนำหลักในการเขียนแบบสอบถามสำหรับวัดทัศนคติไว้มากมายซึ่งพอจะรวบรวมสรุปได้ดังนี้

- การเขียนข้อความควรหลีกเลี่ยงสิ่งที่เป็นข้อเท็จจริง
- หลีกเลี่ยงสิ่งที่เกี่ยวข้องกับอดีต
- ไม่ควรใช้ข้อความที่สามารถตีความหมายได้หลายแง่หลายมุม
- ไม่ควรใช้ข้อความที่ไม่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่ต้องการจะวัด
- ไม่ควรใช้ข้อความที่ผู้ตอบสามารถตอบได้หรือเลือกตอบเหมือนกันหมดหรือตอบ

ไม่ได้เลย

- ควรเลือกข้อความที่จะเป็นตัวแทน หรือครอบคลุมความรู้สึก (feeling) ความเชื่อ (belief) และความพยายามที่จะทำสิ่งหนึ่งสิ่งใด (intention to act)

- ภาษาที่ใช้จะต้องชัดเจน ง่าย และไม่อ้อมค้อม

- ถ้อยคำกะทัดรัด ใช้คำไม่เกิน 20 คำ

- ข้อความหนึ่งควรมีความคิดเดียวและเป็นประโยคเดียว

- ไม่ควรใช้คำว่า ทั้งหมด ทัวไป ไม่มีเลย

- การใช้คำว่า เท่านั้น ควรจะใช้อย่างระมัดระวังที่สุด

- ไม่ควรใช้ประโยคที่เป็นปฏิเสธซ้อนปฏิเสธ

- ในแบบสอบถามควรประกอบด้วยข้อความที่เป็นทั้งด้านบวกและด้านลบ

(positive and negative statements)

2. ข้อมูลทางสถิติบางอย่าง จำเป็นจะต้องนำมาพิจารณาควบคู่กันไปในการศึกษาความหมายของคะแนนที่ได้จากสเกลวัดทัศนคติ ซึ่งได้แก่ ค่าการวัดได้จริง (validity) และความเที่ยงตรง (reliability)

2.1 ความสามารถในการวัดได้จริง (Validity) ของเครื่องมือวัดทัศนคติ หมายความว่า เครื่องมือนั้นจะต้องเป็นเครื่องมือที่ใช้วัดทัศนคติจริง ๆ ไม่ใช่วัดอย่างอื่น เช่น ไม่ใช่เป็นการวัดเข้าหัดหรือวัดความรู้ คุณสมบัติในการวัดได้จริงของเครื่องมือ (instrument) แบ่งออกเป็นชนิดต่าง ๆ ดังนี้

1. Content Validity คือ เครื่องมือหรือแบบทดสอบสามารถวัดทัศนคติของกลุ่มบุคคลที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ ตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาเรื่องนั้น ๆ และจะต้องคลุมถึงปัญหาต่าง ๆ หลายแง่หลายมุม ไม่ใช่มุ่งไปเฉพาะปัญหาเดียว (ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ที่ตั้งเอาไว้) ในการหาค่า content validity ของเครื่องมือหรือแบบสอบถามวัดทัศนคตินั้น สามารถจะทำได้โดยการปรึกษาผู้เชี่ยวชาญในด้านนั้น ๆ

2. Construct Validity หมายถึง การสร้างเครื่องมือใหม่ลักษณะที่จะทำได้ข้อมูลในสิ่งที่ต้องการวัดจริง ๆ เช่น ลักษณะของข้อความหรือภาษาที่ใช้จะต้องกระชับถูกต้องตามหลักภาษา วางรูปร่างข้อความต่าง ๆ ไว้อย่างเหมาะสมและตอบเป็นต้น

3. Predictive Validity หมายถึง คุณสมบัติในการทำนายพฤติกรรมของบุคคลที่ศึกษาในอนาคต การหาค่าคุณสมบัตินี้จะทำได้โดยการเปรียบเทียบคะแนนในการทดสอบครั้งแรกกับครั้งหลัง ซึ่งทำในช่วงระยะเวลาที่ห่างกันพอสมควร

4. Concurrent Validity หมายถึง คะแนนที่ได้จากการใช้เครื่องมือวัดทัศนคติในครั้งหนึ่ง ใกล้เคียงกับผลที่ได้จากการวัด โดยใช้เครื่องมืออื่น หรือเครื่องมืออื่นที่คล้ายคลึงกันในเวลาเดียวกัน

2.2 การหาค่าความเที่ยงตรง (reliability) ของสเกลวัดทัศนคติ

ค่าความเที่ยงตรงหรือความเชื่อถือได้ หมายความว่า ถ้าใช้เครื่องมืออันเดียวกันกับบุคคลกลุ่มนั้นอีกครั้งหนึ่ง คะแนนที่ได้จะเท่าเดิมทุกครั้ง ถ้าไม่มีตัวการอื่นมาเปลี่ยนแปลงการที่จะทราบว่าเครื่องมือวัดทัศนคติใดมีความเชื่อถือได้เพียงใดนั้น มีวิธีการ 4 วิธีคือ

1. ใช้เครื่องมือเดียวกันซ้ำสองครั้ง (test-retest method)
2. ใช้เครื่องมืออีกอันหนึ่งซึ่งมีระดับความยากง่ายและเนื้อหาทำนองเดียวกัน (test-retest with equivalent form)
3. แยกข้อความในเครื่องมือออกเป็นสองส่วน (split-half method)
ค่าความเที่ยงตรงของคะแนนหาได้โดยการให้แบบทดสอบหรือเครื่องมือวัดเพียงครั้งเดียวแล้วแบ่งข้อความในเครื่องมือเป็นสองส่วน (ข้อคี่และข้อคู่) แล้วหาค่าสหสัมพันธ์ระหว่างค่าเฉลี่ยของข้อคู่และข้อคี่ โดยใช้ Pearson Product Moment Formula ค่าความเที่ยงตรงโดยประมาณของแบบสอบถามหรือเครื่องมือนั้นคำนวณโดยใช้สูตร Spearman-Brown วิธีคล้าย ๆ กับวิธีที่สอง
4. ใช้วิธี Kuder-Richardson วิธีหาค่า coefficient of internal consistency แต่ไม่ต้องแยกข้อ

Kothandapani อ้างโดยประกษาณี (2520 : 8) ได้สรุปเหตุผลของความล้มเหลวในการคาดคะเนหรือทำนายพฤติกรรมจากข้อมูลเกี่ยวกับทัศนคติ ซึ่งอาจจะเนื่องมาจากสาเหตุต่อไปนี้ซึ่งสาเหตุหรือมากกว่านั้น

1. คำจำกัดความของทัศนคติไม่ถูกต้อง เช่น อาจจะมองทัศนคติในแง่ "ความรู้สึก" อย่างเดียว
2. ความรู้สึกอย่างเดียว ไม่ได้เป็นตัวทำนายที่แน่นอนของการปฏิบัติ
3. เราอาจจะวัดทัศนคติของบุคคลที่มีต่อบางสิ่งบางอย่างที่ไม่เหมาะสม (inappropriate object)
4. ใช้เครื่องมือที่ไม่เหมาะสม ในการวัดทัศนคติและการปฏิบัติ

Kothandapani ได้เสนอแนะว่า วิธีการที่จะแก้ปัญหาเกี่ยวกับการทำนายพฤติกรรมนี้ อาจจะทำได้โดยการวัดทัศนคติของบุคคลในด้านต่าง ๆ สามด้านคือ ความรู้สึก ความเชื่อ และ

ความตั้งใจที่จะกระทำ (feeling, belief, and intention to act) และขณะเดียวกันก็ศึกษาถึงพฤติกรรมหรือการปฏิบัติจริงๆ Kothandapani อธิบายว่าส่วนประกอบของแบบสอบถามที่เกี่ยวข้องกับ "ความตั้งใจที่จะกระทำพฤติกรรม" จะเป็นส่วนที่เป็นตัวแทนของส่วนประกอบทางพฤติกรรมหรือการปฏิบัติ (behavioral component) ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดพฤติกรรมการแสดงออกที่บุคคลอื่นสังเกตได้ (overt behavior)

1.7 การเปลี่ยนแปลงทัศนคติ

สำหรับการเปลี่ยนแปลงทัศนคตินั้น ถวิล (2526 : 74-75) ได้กล่าวว่า ทัศนคติ เป็นสิ่งที่มีอารมณ์เจือปนอยู่ เช่น เราชอบสิ่งใด พอใจในสิ่งใด ก็คือเรามีความรู้สึกต่อสิ่งนั้นไปในทางที่ดี ความรู้สึกอันนี้ก็เป็นอารมณ์ การเปลี่ยนแปลงทัศนคตินั้น เปลี่ยนแปลงได้ยากเพราะทัศนคติเป็นสิ่งที่มีความคงทน แต่ในบางอย่างหรือบางเรื่องก็อาจจะเปลี่ยนแปลงได้ง่าย อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ไม่ว่าจะเปลี่ยนในเรื่องใดก็ตาม โดยปกติเราจะยึดองค์ประกอบทั้ง 3 ของทัศนคติคือ ด้านความรู้สึก ด้านความรู้ความเข้าใจ ด้านการปฏิบัติ โดยทำให้องค์ประกอบส่วนใดส่วนหนึ่งเสียไป

จากการทำให้องค์ประกอบส่วนใดส่วนหนึ่งเสียไป นับว่าเป็นหลักสำคัญในการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ นอกจากนี้ยังมีอิทธิพลภายนอกอีกหลายประการ ที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทัศนคติได้ดังนี้คือ

1. การเกลี้ยกล่อม (Persuasion) วิธีการนี้เป็นการให้ความรู้หรือบอกเล่าชักชวน เพื่อให้บุคคลนั้นเห็นคล้อยตามว่า สิ่งที่เราแนะนำนั้นเป็นความจริงและเป็นสิ่งที่ดีงาม
2. การย้ายกลุ่ม (Group change) โดยหลักการของกลุ่ม กลุ่มจะมีอิทธิพลเหนือสมาชิกภายในกลุ่ม คือสามารถทำให้คนในกลุ่มคล้อยตามได้
3. การโฆษณา (Advertisement) นับว่ามีความสำคัญมากต่อการเปลี่ยนทัศนคติ ซึ่งเราจะเห็นได้จากชีวิตประจำวัน และอาจพบกับตัวเองเข้าแล้วก็ได้
4. จากแหล่งข่าวสาร (Source of the message) วิธีการนี้โดยเฉพาะจากหนังสือพิมพ์ บทความทางวิทยุ ข่าวจากโทรทัศน์ นับว่ามีบทบาทสำคัญมาก

5. การผลักดันของกลุ่ม (Group pressure) เนื่องจากพลังอำนาจของกลุ่มมีอิทธิพลเหนือสมาชิกภายในกลุ่ม และจะมีอำนาจบังคับบีบให้เราอยู่ในแบบขนบธรรมเนียมประเพณี และปทัสถานของกลุ่ม

2. เอกสารวิจัยและงานเขียนที่เกี่ยวข้อง

ลักษณะของสมาชิกกลุ่มเยาวชน

ปิยรัตน์ (2527 : 30 - 37) ได้กล่าวถึงสภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคมของสมาชิกเยาวชนกว่า สมาชิกเยาวชนส่วนมากเป็นเพศหญิง จบการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 6 และสามารถอ่านออกเขียนได้ นับถือศาสนาพุทธ มีส่วนน้อยที่กำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียน มีอายุเฉลี่ย 17.63 ปี ผู้ปกครองมีอาชีพหลักคือการทำนา ส่วนอาชีพรองคือ ทำไร่ มีจำนวนพี่น้องเฉลี่ย 5.63 คน ระยะเวลาการเป็นสมาชิกเยาวชนเฉลี่ย 2.36 ปี และไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มอื่นๆ เพราะว่าอายุน้อยและไม่มีเวลาที่จะไปร่วมกิจกรรมกับกลุ่มอื่น เนื่องจากต้องช่วยบิดามารดาในการประกอบอาชีพเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้นอาชีพหลักของสมาชิกเยาวชนส่วนมากก็คือ การประกอบอาชีพร่วมกับผู้ปกครอง ส่วนอาชีพรอง คือ การรับจ้าง รายได้รวม ปี พ.ศ. 2524 เฉลี่ย 4,176.46 บาทและในปี พ.ศ. 2525 เฉลี่ย 6,414.06 บาท จะเห็นได้ว่าสมาชิกเยาวชนสามารถหารายได้เพิ่มมากขึ้น ส่วนเหตุผลสำคัญของการเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มเยาวชนนั้น สมยศ (2524:33, 101) ได้ทำการศึกษาดำเนินงานของกลุ่มเยาวชนจังหวัดสระบุรี พบว่าสมาชิกกลุ่มเยาวชน ต้องการหาความรู้ทางการเกษตร เพื่อนำไปประกอบอาชีพทั้งนี้เพราะเยาวชน ตั้งใจจะประกอบอาชีพทางการเกษตรต่อไปในอนาคต แต่ยังไม่ประสบปัญหาทางด้านความรู้ความชำนาญทางการเกษตรของตัวเอง และที่ปรึกษาจากนั้นก็ยังมีปัญหาในเรื่องของเงินทุน เช่นเดียวกับ บิวต์ (2528:89-93) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของกลุ่มเยาวชน จังหวัดกาญจนบุรี โดยการศึกษาเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มเยาวชนที่ประสบความสำเร็จจำนวน 6 กลุ่ม และกลุ่มเยาวชนที่ไม่ประสบความสำเร็จ จำนวน 6 กลุ่ม พบว่าสมาชิกเยาวชนส่วนใหญ่ยังไม่มีความรู้เกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของกลุ่มเยาวชน ส่วนปัจจัยที่มี

ผลต่อความสำเร็จของกลุ่มที่มีอายุของสมาชิก อายุการเป็นสมาชิก ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับงานกลุ่ม ความรู้เกี่ยวกับการเกษตรและเคหกิจเกษตร การมีส่วนร่วมในงานกลุ่ม ความเห็นต่อการดำเนินงานของกลุ่ม พื้นที่การเกษตรของผู้ปกครอง การสนับสนุนของผู้ปกครอง การสนับสนุนของที่ปรึกษา และเจ้าหน้าที่ ส่วนปัจจัยอื่น ๆ เช่น เพศ ระดับการศึกษา ความเห็นต่อวัตถุประสงค์ และการสนับสนุนงานของบุคคลภายนอกนั้นมิได้เป็นปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของกลุ่มเลย

ทัศนคติของสตรีต่อการประกอบอาชีพ

กรมการพัฒนาชุมชน (2525 : 18) ได้ทำการสำรวจภาวะปัญหาและความต้องการของสตรีในชนบท พบว่า สตรีส่วนใหญ่มีความต้องการที่จะทำงานอื่น ๆ เพื่อหารายได้ช่วยเหลือครอบครัว สตรีกลุ่มนี้จะเป็นสตรีที่เคยเข้าร่วมในกิจกรรมการพัฒนาสตรีมาบ้างแล้ว แต่สตรีบางส่วนยังมีความคิดที่ไม่ต้องการออกทำงานนอกบ้าน แต่มีความต้องการที่จะอยู่กับบ้านทำอาชีพด้านเกษตรกรรมในไร่นาสวนและประกอบธุรกิจค้าขายเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่บ้าน (สุรพล, 2528 : 167-168) เช่นเดียวกับ มาระ (2522 : 24-25) ได้ศึกษาถึงการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบทของสตรีชนบทในประเทศไทยและฟิลิปปินส์ พบว่าความคาดหวังต่อการเพิ่มพูนรายได้ของครอบครัวรองจากอาชีพหลักยังคงพอใจที่จะประกอบกิจการเกษตรมากกว่าจะเปลี่ยนไปหาวิธีการอื่น ทั้งนี้เนื่องจากสตรีชนบททั้งสองประเทศยังคงไม่เห็นช่องทางในการประกอบอาชีพนอกเหนือไปจากการเกษตร ซึ่งพิจารณาเห็นว่าโครงการพัฒนาสตรีของหน่วยงานต่าง ๆ ยังมุ่งที่จะส่งเสริมเพียงบทบาทดั้งเดิมของสตรีมากกว่าที่จะจัดกิจกรรมเพื่อเพิ่มพูนรายได้ ส่วนธิดา (2533 : 77-81) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้ารับการอบรมตามโครงการฝึกอบรมอาชีพกลุ่มสตรี ระดับหมู่บ้านตำบล ในจังหวัดราชบุรี ผลการวิจัยพบว่า สตรีผู้เข้ารับการฝึกอบรมส่วนใหญ่อายุระหว่าง 13-24 ปี เป็นโสด มีระดับการศึกษาภาคบังคับ เข้ารับการอบรมในสาขาวิชาตัดเย็บเสื้อผ้าและเสริมสวย ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้ารับการอบรมปรากฏว่า กลุ่มปัจจัยด้านความสนใจมีผลต่อการตัดสินใจในระดับมากที่สุด ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจในระดับมากมี 4 กลุ่มปัจจัยคือ ทัศนคติความสามารถของผู้เข้ารับการฝึกอบรม การมีโอกาส การได้รับการสนับสนุน และความพึงพอใจ กลุ่มปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจในระดับปานกลางมี 3 กลุ่มปัจจัยคือ ความคาดหวังที่จะได้รับประโยชน์

จากการฝึกอบรม การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ และการถูกบังคับให้เข้ารับการอบรม ส่วนปัจจัยเรื่องความสัมพันธ์กับอาชีพปัจจุบัน มีผลต่อการตัดสินใจระดับน้อย นอกจากนี้จักรพันธ์และคณะ (2534:5) ได้ศึกษาถึง "ทัศนะต่อการศึกษาและอาชีพของเยาวชนสตรีในพื้นที่ที่มีปัญหาการข่มขืน ผลักดันให้บุตรสาวเป็นหญิงบริการกับปัญหาสิทธิมนุษยชน" โดยศึกษาจากเด็กหญิงที่กำลังจะจบการศึกษาชั้น ป. 6 ซึ่งเป็นขั้นสุดท้ายของการศึกษาภาคบังคับ ในปีการศึกษา 2533 ใน 4 หมู่บ้านของจังหวัดภาคเหนือตอนบนจำนวนทั้งสิ้น 101 คน ในด้านทัศนคติต่ออาชีพ พบว่า นักเรียนจำนวนมากคาดหวังว่าจะประกอบอาชีพด้านทำนา การเกษตรมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ อาชีพด้านแพทย์พยาบาล ข้าราชการ ทหาร ตำรวจ และค้าขาย ธุรกิจ รับจ้างตามลำดับ แต่เมื่อให้ประเมินโอกาสที่เป็นไปได้แล้วแม้ว่าอาชีพด้านทำนา การเกษตร จะอยู่ในระดับสูงสุด รองลงมาหลายเป็นอาชีพด้านค้าขาย ธุรกิจ รับจ้างและอาชีพด้านตัดเย็บเสื้อผ้า ตัดผม เสริมสวย เลี้ยงเด็ก และงานประดิษฐ์ เด็กที่มีโอกาสเรียนต่อสูงให้ความสนใจอาชีพด้านมัคคุเทศก์ งานบันเทิงและกีฬา ส่วนเด็กที่มีโอกาสเรียนต่อต่ำสนใจอาชีพด้านตัดเย็บเสื้อผ้า ตัดผม เสริมสวย เลี้ยงเด็ก และงานประดิษฐ์ และอาชีพค้าขาย ธุรกิจรับจ้าง เป็นต้น

ปัจจัยที่มีผลต่อการประกอบอาชีพเกษตรกรรม

รพีพรรณ (2520 : 91-94) กล่าวว่า ฐานะทางเศรษฐกิจเป็นปัจจัยสำคัญที่กำหนดประเภทอาชีพและการทำงานของสตรีในเขตชนบท แม้ว่าส่วนใหญ่จะดำเนินกิจกรรมก็ตาม แต่เมื่อแยกออกตามฐานะเศรษฐกิจแล้ว ความแตกต่างก็ปรากฏให้เห็น คือ สตรีที่มีฐานะเศรษฐกิจต่ำมักจะประกอบอาชีพประเภทใช้แรงงานมากกว่า นอกจากนั้นยังพบว่า อายุ เพศ และการศึกษา ก็มีอิทธิพลสำคัญไม่น้อยต่อการเลือกประเภทอาชีพของสตรี เช่น สตรีที่มีระดับการศึกษาสูงในเขตชนบท นอกจากประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลักแล้ว ยังประกอบการค้าขายไปด้วย ส่วนณรงค์ (2529:71-74) พบว่าเกษตรกรที่มีอายุและรายได้แตกต่างกัน จะมีความคาดหวังในการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัวและชุมชนไม่แตกต่างกัน ส่วนทางด้านการศึกษาขนาดการถือครองที่ดิน และการติดต่อบริษัทข่าวสารของเกษตรกรที่แตกต่างกันจะมีอิทธิพลต่อความคาดหวังของเกษตรกรในการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัวและชุมชนแตกต่าง

กันไปด้วย เช่น เกษตรกรที่มีการศึกษาสูง จะมีความคาดหวังในการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ และสังคมของครอบครัว และชุมชนมากกว่าเกษตรกรที่มีการศึกษาต่ำ เกษตรกรที่มีขนาดการถือครองที่ดินน้อยจะมีความคาดหวังในการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมของ ครอบครัว และชุมชน มากกว่าเกษตรกรที่มีขนาดการถือครองที่ดินมากเป็นต้น นันทนีย์ (2521 : 9) พบว่า สตรีเกษตรกรร้อยละ 91 ต้องการความรู้เพิ่มเติมในเรื่องสุขภาพอนามัยและโภชนาการ การปลูกพืช การเลี้ยงสัตว์ ตัดเย็บเสื้อผ้า จักสาน ทอผ้า และเรือนท่งลื้อเพิ่มเติม แต่ถ้าแยกความต้องการตามกลุ่มอายุจะพบว่ากลุ่มสตรีที่มีอายุระหว่าง 15-34 ปี ต้องการความรู้ด้านการตัดเย็บเสื้อผ้ามากที่สุด นอกจากปัจจัยต่าง ๆ ดังที่กล่าวมาข้างต้นจะมีอิทธิพลต่อการประกอบอาชีพของสตรีแล้วยังมีปัจจัยอื่น ๆ อีก ดังที่ พรหม (2517:101) พบว่า การศึกษามีอิทธิพลอย่างยิ่ง ต่อความนิยมในการประกอบอาชีพของคนหนุ่มสาวที่ยังมีการศึกษาสูงความนิยมในการประกอบอาชีพเกษตรกรรมจะลดน้อยลงไปกว่าอาชีพอื่น ๆ เช่น อาชีพรับราชการ ซึ่งเป็นที่นิยมมากในผู้ที่ มีการศึกษาสูง ชูเพ็ญศรี (2513:33-34) พบว่า รายได้ของบิดามารดามีอิทธิพลต่อการศึกษาและ อาชีพของบุตร สันศักดิ์ (2515:164) ได้ศึกษาเกี่ยวกับอาชีพที่ไม่ใช่เกษตรของเกษตรกรในภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่าลักษณะของผู้ที่มีอายุน้อยจะมีการประกอบอาชีพทั้งเกษตรกรรม และ ไม่ใช่เกษตรกรรมมากกว่าผู้ที่มีอายุมาก และจำนวนที่ดินที่ถือครองมีอิทธิพลต่อการเลือกประกอบอาชีพ โดยผู้ที่มีที่ดินน้อยจะเป็นครัวเรือนที่มีอาชีพที่ไม่ใช่เกษตรกรรมมากกว่าผู้ที่มีที่ดินมาก สมชัย (2513:48) พบว่าโอกาสของชีวิตชนบทกำลังจะลดน้อยลง และโอกาสในการดำเนินชีวิตแบบเมืองจะมีมากขึ้นเพราะการติดต่อคมนาคมสะดวกสบายขึ้น นอกจากนี้การสื่อสารมวลชน (Mass media) โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิทยุมีบทบาทสำคัญทำให้ชาวชนบททราบความเป็นไปของคนในเมืองมากขึ้นเหล่านี้อาจเป็นเหตุให้ชาวชนบทเล็งเห็นโอกาสในการเลือกอาชีพที่สะดวกสบายกว่าอาชีพทางการเกษตร แต่พรหม (2517:10) พบว่า การฟังวิทยุมีผลเล็กน้อยในการเปลี่ยนความคิด ค่านิยมต่ออาชีพเกษตรกรรมให้ลดน้อยลงไปกว่าเดิมแต่ยังเป็นอาชีพที่นิยมมากที่สุดอยู่ ความนิยมในอาชีพเกษตรกรรมจะน้อยกว่าอาชีพรับราชการ เมื่อการศึกษาของผู้ฟังวิทยุสูงขึ้น และการอ่าน หนังสือพิมพ์ก็พบว่าผู้ที่อ่านหนังสือพิมพ์ทุกวันจะนิยมให้คนหนุ่มสาวประกอบอาชีพเกษตรกรรมน้อยลงและนิยมน้อยกว่าอาชีพรับราชการเช่นกัน แต่ถึงแม้ว่าจะอ่านหนังสือพิมพ์ทุกวัน เมื่ออายุสูงขึ้นก็ยัง นิยมอาชีพเกษตรกรรม

อยู่มาก แต่ไม่มากไปกว่าอาชีพรับราชการ และ รัฐบาลกรม (2528:217) ได้ให้ข้อสังเกตว่า การฝึกอบรมด้านเกษตรตั้งแต่ระดับต่ำ กลาง และสูง มักจัดไว้สำหรับชาย ฝ่ายเดียว แม้จะมีการฝึกอบรมให้สตรีก็จะเป็นการฝึกอบรมด้านเกษตรศาสตร์ ซึ่งไม่ช่วยให้สตรีมีรายได้เพิ่มขึ้นบางครั้ง อาจนำไปสู่การเคลื่อนย้ายแรงงานไปสู่เขตเมือง เพื่อแสวงหาอาชีพอื่น

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการประกอบอาชีพหญิงบริการพิเศษ

อรวรรณ (2534 : 92 - 95) ได้ศึกษาทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ โดยสัมภาษณ์ คริวเรือนจำนวนทั้งสิ้น 250 คริวเรือน และสัมภาษณ์ระดับลึกสตรีชายถิ่น จำนวน 15 คน ในอำเภอดอกคำใต้ พบว่าคริวเรือนมีสมาชิกประมาณ 4 คน มีบุคคลที่เป็นภาระให้เลี้ยงดูประมาณ 1 คน สมาชิกพร้อมที่จะย้ายถิ่น 1 คน และอาศัยอยู่ในต่างจังหวัด 1 คน ลักษณะทางเศรษฐกิจ พบว่าขนาดการถือครองที่ดิน ประมาณ 13 ไร่ มีรายได้ประมาณ 20,000 ต่อปี ไม่มีหนี้สิน ในกรณีที่สมาชิกในคริวเรือนต้องไปทำงานทำหรือประกอบอาชีพในต่างจังหวัด คริวเรือนก็มีเงินพร้อมที่จะให้นำติดตัวไปด้วยในระหว่างการไปทำงานทำ ส่วนลักษณะทางสังคมพบว่า คริวเรือนประมาณ ครึ่งหนึ่งเคยมีสมาชิกไปทำงานทำหรือประกอบอาชีพในต่างจังหวัด และเห็นด้วยกับการที่ผู้ชายและผู้หญิงในหมู่บ้านไปประกอบอาชีพในต่างจังหวัด และมีข้อสงสัยที่คิดว่าคริวเรือนเห็นด้วยกับการที่ผู้หญิงไปประกอบอาชีพบริการในต่างจังหวัด เพราะจะช่วยให้บรรลุปเป้าหมายทางด้านเศรษฐกิจ และสังคมได้ เนื่องจากการได้พบเห็นตัวอย่างจากคริวเรือนอื่นประกอบกับความขากจน และการผลิตทางการเกษตรที่ไม่แน่นอน ความกดดันของรัฐ นอกจากนั้นค่านิยมในท้องถิ่นเห็นว่า การประกอบอาชีพบริการเป็นเรื่องธรรมดา เช่นเดียวกับการประกอบอาชีพอื่น ๆ วิชา และคณะ (2532 : 196-198) พบว่าสภาพก่อนที่มาประกอบอาชีพของหญิงบริการพิเศษนั้น ส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีผู้มีอำนาจอยู่นอกเขตเทศบาลและนอกเขตสุขาภิบาล เริ่มประกอบอาชีพหญิงบริการพิเศษเมื่ออายุระหว่าง 15-18 ปี ยังไม่มีบุตร ส่วนใหญ่มีอาชีพเดิมทำอยู่แล้ว แต่รายได้ต่ำ เหตุที่เลิกประกอบอาชีพเดิม มีสาเหตุเด่นคือ อหิวามีรายได้มากกว่าเดิม อหิวามีเงินก้อนโตใช้จ่ายบางอย่าง ประกอบกับงานเดิมรายได้น้อย งานหนัก อยากเปลี่ยนไปทำงานที่สบายกว่าเดิม เหตุที่ไม่ประกอบอาชีพอื่น แต่หันมาประกอบอาชีพหญิงบริการพิเศษ เพราะมีสาเหตุคือ ไม่ชอบงานที่มีให้ทำ

ในขณะนั้น ขาดเงินทุน ขาดโอกาสในการหางานทำ ขาดคนสนับสนุน ไม่มีความรู้ความสามารถที่จะทำงาน และไม่รู้ว่าจะทำอะไร นอกจากนี้ เบญจมา (2533:162) พบว่า ฐานะทางครัวเรือนของชาวสตรีในภาคเหนือที่แตกต่างกันมีผลทำให้การประกอบอาชีพแตกต่างกันไปด้วยและยังพบว่าชาวสตรียังต้องการที่จะประกอบอาชีพ ที่ไม่ต้องเหนื่อย สบาย มีความมั่นคง มีเกียรติ และเป็นอาชีพที่สบายกว่าอาชีพเกษตรกรรม มีรายได้อีก

เกี่ยวกับการใช้แรงงานในสถานบริการนั้น จะเห็นได้ว่าสตรีที่ทำงานในสถานบริการส่วนใหญ่กว่าร้อยละ 90 เป็นผู้ที่ขุดมูลาเนาอยู่นอกเขตกรุงเทพมหานคร โดยอยู่ในจังหวัดภาคเหนือมากที่สุด ส่วนใหญ่อายุระหว่าง 18-26 ปี และกว่าร้อยละ 80 เป็นผู้ที่ผ่านการสมรสมาแล้ว แต่จะหย่าหรือแยกกันอยู่กับสามี และมีบุตรที่จะต้องอุปการะ สตรีเหล่านี้ส่วนใหญ่มาจากครอบครัวเกษตรกรรมมีรายได้น้อย ไม่แน่นอน และได้รับการศึกษาน้อย ถึงแม้ว่าจะเคยทำงานอื่นมาก่อนก็เป็นงานที่ไม่ต้องใช้ฝีมือ แต่ก็มีรายได้น้อยตามความเป็นทางด้านการเศรษฐกิจจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ผลักดันให้หันมาทำงานในสถานบริการ (สมคิด, 2518 : 68-77) เกี่ยวกับการย้ายถิ่นเพื่อเข้าไปทำงานในสถานบริการนั้น นริมล (2523 : 4) ได้กล่าวว่า หญิงสาวชาวเหนือมีแนวโน้มที่จะไปประกอบอาชีพเป็นหญิงบริการทางเพศเพิ่มมากขึ้นแทนหญิงสาวชาวตะวันตกเฉียงเหนือ ซึ่งเคยมีมากที่สุดมาก่อน เกษตรกรตามหมู่บ้านในภาคเหนือมีรายได้จากหญิงสาวที่ประกอบอาชีพเพิ่มมากขึ้น และมีความเห็นที่ไม่เสียหายอะไร ซึ่งหญิงโสเภณีส่วนใหญ่จะมีอายุระหว่าง 16-21 ปี หญิงอาบอบนวดส่วนใหญ่อายุระหว่าง 20-24 ปี หญิงที่มีอายุเกิน 30 ปี มีโอกาสจะเป็นโสเภณีได้น้อย แต่ยังคงมีโอกาสไปเป็นหญิงอาบอบนวดได้มากกว่า และหญิงโสเภณีเป็นโสเภณีมากกว่าหญิงอาบอบนวด ซึ่งส่วนใหญ่ซึ่งมีสถานภาพสมรสแตกแยก หญิงทั้งหมดนี้มักจะเคยมีเพศสัมพันธ์มาก่อนแล้วด้วยการแต่งงานแล้วเลิกกันภายหลัง หรือมีเพศสัมพันธ์ก่อนแต่งงาน และยังพบว่าผู้มีการศึกษาสูงขึ้นมีแนวโน้มว่าจะเข้าสู่อาชีพหญิงบริการทางเพศมากขึ้น เพราะมีรายได้ดีกว่าทำงานอื่นหลายเท่าตัว รายได้ส่วนใหญ่จะส่งกลับบ้านไปเป็นค่าใช้ภายในบ้านให้พ่อแม่ ส่งน้องเรียนหนังสือ เลี้ยงลูก และซื้อบ้านที่ดินให้ทางบ้าน เช่นเดียวกับการศึกษาของ ฉัตรสุมาลย์ (2534 : 31-37) พบว่าหญิงบริการมาจากภาคเหนือมากที่สุด ในสัดส่วนที่มากกว่าภาคอื่น ๆ จนเป็นที่น่าสังเกต และได้พบว่าสาเหตุแห่งการประกอบอาชีพบริการคือ สาเหตุส่วนตัว ได้แก่ ความบกพร่องทางกายและใจ แต่พบน้อยมาก

สาเหตุทางเศรษฐกิจ ได้แก่ ความยากจนอันเนื่องมาจากครัวเรือนขาดความมั่นคงทางเศรษฐกิจ บางปีผลผลิตทางเศรษฐกิจเพียงพอที่จะเอาชีวิตรอดเท่านั้น และสาเหตุทางสังคม ได้แก่ การขาดการศึกษา ค่านิยมทางสังคม ส่วนสุพร (2527 : 77) พบว่า หญิงบริการอาบอบนวดที่อพยพย้ายถิ่นเข้ามาทำงานในกรุงเทพฯ ซึ่งเป็นหญิงบริการที่มีมูลค่ามาจากภาคกลางมากที่สุด มีอายุระหว่าง 15-29 ปี และมีการศึกษาเพียงระดับประถมศึกษา

จากการศึกษาของ Taworn and Chalernpol (1987 : 502-539) เกี่ยวกับสตรีที่ประกอบอาชีพบริการทางเพศจากภาคเหนือ ในพื้นที่สงขลา หาดใหญ่ พบว่า สาเหตุสำคัญที่นำไปสู่การประกอบอาชีพดังกล่าวคือ ความยากจนและการได้รับการสนับสนุนจากค่านิยมในท้องถิ่น สตรีเหล่านี้มาจากพื้นที่ในชนบท ครอบครัวประกอบอาชีพทางการเกษตร ครอบครัวมีขนาดใหญ่ รายได้ต่ำ มีอายุน้อย ได้รับการศึกษาต่ำ ต้องการแต่งตัวสวย บิดามารดาก็ขอมริบเงิน เพื่อแลกกับลูกสาว และส่วนใหญ่เห็นว่าอาชีพนี้ไม่กระทบกระเทือนต่อการแต่งงาน เนื่องจากชุมชนมีการขอมริบในระดับสูง ทักษะต่อการเป็นโสเภณีเปลี่ยนแปลงไป มีการเลียนแบบและได้รับการสนับสนุนจากเพื่อนต่อประเดี่นมีมูลนิธิผู้หญิง (2531 : 13-16) ได้สรุปสาเหตุของการเข้าสู่การค้าประเวณีของสตรีชนบทและเด็กหญิงในภาคเหนือ ว่าสืบเนื่องมาจากเหตุปัจจัยหลายประการได้แก่

- สภาพทางเศรษฐกิจ อันได้แก่ ปัญหาความยากจน การขาดความจำเป็นที่สนับสนุน และไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง

- การด้อยโอกาสทางการศึกษาและความไม่รู้ ทำให้เขาวสตรีถูกล่อลวงให้เข้าสู่อาชีพโสเภณีได้โดยง่าย โดยเฉพาะในชนกลุ่มน้อยที่ไม่รู้หนังสือ หรือพูดภาษาถิ่นเมืองไม่ได้

- ลัทธิเอาอย่างและการบริโภคนิยม เนื่องจากเห็นตัวอย่างจากเพื่อนบ้านที่ส่งลูกสาวไปค้าประเวณีแล้วมีรายได้สามารถส่งเงินกลับมาให้ครอบครัวและแต่งตัวสวยงาม เมื่อกลับมาเยี่ยมบ้านทำให้ครอบครัวที่ยากจนมุ่งส่งลูกสาวเข้าสู่อาชีพดังกล่าวมากขึ้น เพื่อให้ได้เงินมาซื้อเครื่องอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เช่น โทรทัศน์ ฟิล์ม วิทยุ รถจักรยานยนต์ เป็นต้น

- ความสัมพันธ์ทางครอบครัว มีส่วนผลักดันให้เด็กหญิงเข้าหรือไม่เข้าสู่อาชีพค้าประเวณี หากครอบครัวมีปัญหาหรือแตกแยกทำให้เด็กมีปัญหา อาจตกเป็นเหยื่อของยาเสพติดและขบวนการค้าประเวณีต่อไป

- ปัจจัยทางวัฒนธรรมค่านิยม ซึ่งมีการเลียนแบบเอาอย่างวัฒนธรรมและค่านิยมทางตะวันตกมากเกินไป แต่ในขณะที่เด็วกันค่านิยมบางอย่างของชุมชนก็เอื้อต่อการที่จะทำให้เขาสตรีเข้าสู่อาชีพค้าประเวณี ดั่งมีคำพังเพยของภาคเหนือว่า "ทุกข์บีได้กิน หนีไฟเอาไฟส่องท้องทุกข์บีได้หนึ่ง บีได้ย่อง (แต่ง) หนีห้องคุณแคลน" ซึ่งเป็นภาษาล้านส่นให้มีการแข่งขันกันทางวัตถุ เพราะกลัวการถูกดูแคลนจากพี่น้อง

- การขาดการควบคุมของชุมชน ทำให้การค้าประเวณีทวีความรุนแรงมากขึ้นในชุมชนภาคเหนืออีกทั้งชุมชนบางแห่งยังยอมรับ และส่งเสริมให้สตรีและเด็กหญิงเข้าสู่อาชีพค้าประเวณีอย่างเปิดเผย เนื่องจากเห็นผลตอบแทนในทางวัตถุ เช่น มีการบริจาคเงินบำรุงวัด โรงเรียน หรือมีการนำเงิน และผ้าป่ามาทอดในหมู่บ้าน เป็นต้น นอกจากนี้ยังขาดการจัดการทางสังคมที่จะล้นส่นให้มีการเกื้อกูลช่วยเหลือคนจนเพื่อที่จะไม่ต้องส่งลูกไปค้าประเวณี

- การขาดการบังคับใช้มาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการค้าประเวณีอย่างจริงจัง ผู้รักษากฎหมายก็มีได้บังคับใช้นอกจากนี้ยังมีผลประโยชน์จากรื่องนี้อีกด้วย

- ค่านิยมทางเพศของผู้ชาย ที่ยังนิยมการเที่ยวโสเภณีและถือว่าเป็นเรื่องปกติของผู้ชาย ทำให้ต้องมีผู้หญิงมาประกอบอาชีพค้าประเวณีเพื่อตอบสนองความต้องการดังกล่าว จึงเป็นเรื่องยากที่จะแก้ค่านิยมในเรื่องนี้ของผู้ชาย

- นโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดความต้องการหญิงสาวมาค้าประเวณีเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวบางส่วน

- กระบวนการล่อลวงสตรีและเขาสตรีเข้าสู่การค้าประเวณี ซึ่งมีรูปแบบและวิธีการที่ซับซ้อนแบบสล เช่น การใช้วัตถุเป็นเครื่องล่อใจพ่อแม่ การล้นส่นงานบุญของหมู่บ้าน การจูงตัวเด็กหญิง ตลอดจนให้หญิงสาวจากในหมู่บ้านเดียวกันเป็นเอเยนต์ที่จูงล่อลวงเสียเอง

- ปัจจัยเกี่ยวกับตัวสตรีเอง เช่น มีความผิดปกติทางจิตใจ ประสบปัญหาชีวิตครอบครัว หรือมีความเชื่อและค่านิยมบางประการเช่น คิดว่าถ้าเป็นโสเภณีก็จะเป็นโอกาสดีที่ทำให้ได้พบชายที่ร่ำรวย หรือมีความคิดว่าอาชีพโสเภณีเป็นอาชีพที่งานเบา สบาย ได้เงินง่าย เป็นต้น

จากแนวคิดและทฤษฎี ตลอดจนผลงานวิจัยที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า เรื่องของสตรีนั้นได้รับความสนใจเป็นอย่างมากทั้งนี้เพื่อที่จะได้พัฒนาศักยภาพของสตรีให้เป็นไปในทางที่พึงประสงค์อย่างแท้จริง นอกจากนี้ยังมีปัจจัยอีกหลายประการ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมที่มีผลต่อการประกอบอาชีพของสตรี ดังนั้นในการศึกษาวิจัยครั้งนี้จึงได้เลือกปัจจัยบางประการซึ่ง ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส รายได้ของครอบครัว จำนวนการถือครองที่ดินของครอบครัว การรับข่าวสาร และอาชีพเสริมว่ามีผลต่อทัศนคติของสมาชิกกลุ่มชุมชนเกษตรกรสตรีที่มีต่อการประกอบอาชีพเกษตรกรรม และอาชีพหัตถ์บริการพิเศษหรือไม่ ซึ่งผลการวิจัยครั้งนี้คาดว่าจะประโยชน์ต่อเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องในการวางแผนพัฒนา และส่งเสริมสมาชิกกลุ่มชุมชนเกษตรกรสตรีในพื้นที่อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา และในพื้นที่อื่นต่อไป

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved